

www.turkishstudies.net/language

Turkish Studies - Language and Literature

eISSN: 2667-5641

Research Article / Araştırma Makalesi

INTERNATIONAL
BALKAN
UNIVERSITY
Sponsored by IBU

Yolculuk ve Gölge Arketipleri Bağlamında Ferit Edgü'nün "Leş" Öyküsü

Ferit Edgü's Short Story "Leş" In Context of Journey and Shadow Archetypes

Çağla Akar Erbil*

Abstract: Archetypal analysis is a method of criticism carried out by using archetypes in Carl Gustav Jung's theory of Analytical Psychology and explaining the common accumulation of humanity. This analysis method purposes clarifying the meaning of the work by identifying the archetypes that can be observed in the plots, characters and some symbols of literary works. Ferit Edgü, who is one of the important writers in Modern Turkish literature, centers individual in his works and he writes his works by giving importance to the problems of the individual. It can be said that the author, who is among the story writers called the 1950 generation in Turkish literature, wrote works within the framework of the problems of depression, alienation and individuation, like the other writers of this generation. The short story of Ferit Edgü, one of the important writers of Turkish literature, write works within the framework of the problems of depression, alienation and individuation, like other writers of this generation. The short story "Leş" in the story book *Bozgun* tells of a story person who finds himself in a boat in the middle of the sea, tries to reach his house but has to struggle with the carrion that infested his boat. It is seen that the short story is written with a metaphorical expression and has an imaginative language. This metaphorical expression and imaginative language make it possible to interpret the short story in a different way. Due to its imaginative structure open to interpretation, it is appropriate to analyze the story with the archetypal criticism method. However, in the literature review, it has been seen that the story "Leş" has not been analyzed with the archetypal criticism method. In this study, it is aimed to make an original evaluation of the story by making use of archetypal criticism. The imaginative language of the work has been clarified in this perspective. The metaphor of the journey and exploring and the image of carrion in the story have been reviewed on the axis of journey and shadow archetypes.

Structured Abstract: Ferit Edgü, who is one of the important writers in Turkish literature, centers the individual in his works and he writes his works by attaching importance to issues of individual. He experienced the Second World war in his childhood years and he was affected existentialist philosophy that emergent after second world war like other writers of the period. It can be said that the writer discuss despondence, alienation and individualization in his works. He consubstantiates his sense of art with issue of existence. He is one of the writers known as the 1950 generation in Turkish story. In accordance with the characteristics of the writers of this generation, he deals with depressed people in his stories within the framework of the themes of meaningless, nothingness and restlessness. In addition to this, it can be said that the writer, who tried many form innovations like other generation writers, is the representative of the short story in our literature.

---

* Arş. Gör., Kastamonu Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
Res. Asst., Kastamonu University, Faculty of Humanities and Social Sciences, Department of Turkish Language and Literature

ORCID 0000-0003-2249-143X

cagla.cagla43@hotmail.com

Cite as/ Atıf: Akar, Ç. (2023). Yolculuk ve gölge arketipleri bağlamında Ferit Edgü'nün "Leş" öyküsü. *Turkish Studies - Language*, 18(1), 1-8. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.64091>

Received/Geliş: 15 August/Ağustos 2022

Accepted/Kabul: 20 March/Mart 2023

Published/Yayın: 25 March/Mart 2023

Checked by plagiarism software

© Yazar(lar)/Author(s) | CC BY- NC 4.0

Archetypes, which appear in Carl Gustav Jung's analytical psychology, means first example and are explained as the common heritage of humanity. According to Jung's theory, there is a collective unconscious as well as an individual unconscious made up of personal experiences. Archetypes exist in this collective unconscious. The origins of these archetypes can be seen in the myths and rituals of the primitives. Furthermore archetypes occur in plot, symbols and characters of literature works. Archetypal analysis method determines archetypes in works and regarding this it aims to explain works meaning.

The short story "Leş" of Ferit Edgü, who writes a lot of short stories, tells the story of a person who finds himself/herself in a boat in the middle of the sea, trying to reach his/her home. However he/she has to struggle with carrion that haunts his/her boat and the storms at sea. The person in the short story questions where he/she is and why he/she is there. As it is seen that the short story has an imaginative language and there is an existential issue in the short story. The images in the short story can be interpreted in different ways. With its imaginative structure open to interpretation, the short story is suitable to be analyzed with the archetypal criticism method. The journey, his/her seeking for his/her home and the carrion image are appropriate to be considered as archetypes. Nevertheless it has been made a literature review and it has been seen that the short story "Leş" has not analyzed with the archetypal method. In this study, the short story "Leş" has been examined according to archetypal analysis and the images in the short story has been clarified in this perspective. Journey and the image of the carrion has been interpreted in the context of journey and shadow archetypes. The journey in the short story can be thought of as a journey to the unconscious of the individual. In this perspectives, the short story can be interpreted that the short story represents an individuation process. Jung indicates that individuation process contains many difficulties. In addition, he emphasises that the individual has to accept himself/herself completely in this process. The first thing that the individual has to face is the shadow of his/her. The individual need to accept his/her shadow sides in order to become intergrated. It can be said that the carrion that haunts the boat in the short story represents the shadow of the individual encountered in the individuation process. The person of the short story purposes to dispose of the carrion and he struggled with it. When the person of the short story reached a piece of land, the person thought that he/she got rid of it. However the carrion emerge again and it crush the person in the short story. This ending of the story may be associated with Jung's views on the shadow side of people. He considers that when a person refuse his own shadow, shadow part of his gets stronger. Thus when it is evaluated with individuation process, the person in the short story couldn't become integrated and he/she is defeated by his/her shadow. The short story "Leş" is appropriate to be examined in different ways because of its metaphorical expression. In this study, it is aimed to examine the short story from original point of view in a way that has not been done before. For this purpose the short story has been examined with archetypal criticism method. The images in the short story have been tried to analyzed with some concepts in Jung's theory.

Keywords: Modern Turkish literature, psychoanalysis, archetypal criticism, journey, shadow

Öz: Arketipsel eleştiri, Carl Gustav Jung'un Analitik Psikoloji adlı kuramında yer alan ve insanlığın ortak birikimini açıklayan arketiplerden yararlanılarak gerçekleştirilen bir eleştiri yöntemidir. Bu eleştiri yöntemi; edebî eserlerin olay örgülerinde, kişilerinde ve birtakım sembollerde gözlemlenebilen arketiplerin tespit edilerek eserin anlamının açıklanmasını hedefler. Modern Türk edebiyatının önemli yazarlarından Ferit Edgü, eserlerinde bireyi merkeze alan, bireyin sorunlarını önemseyerek eserlerini kaleme alan bir yazardır. Türk öykücülüğünde 1950 kuşağı olarak adlandırılan öykü yazarları arasında yer alan yazarın bu kuşağın diğer yazarları gibi bunalım, yabancılaşma, bireyleşme sorunları çerçevesinde eserler kaleme aldığı söylenebilir. *Bozgun* adlı öykü kitabında yer alan "Leş" öyküsü kendisini denizin ortasında bir teknenin içinde bulan, evine ulaşmaya çalışan bir öykü kişisini anlatır. Ancak öykü kişisi teknesine musallat olan leşle ve denizde çıkan fırtınalarla mücadele etmek zorunda kalır. Öykünün metaforik bir anlatımla yazıldığı ve imgesel bir dile sahip olduğu görülmektedir. Bu anlatım tarzı ve imgesel dil, öykünün değişik açılardan yorumlanmasını mümkün kılar. Yorumu açık imgesel yapısıyla öykü, arketipsel eleştiri yöntemiyle incelenmeye uygundur. Literatür taraması yapılmış ve "Leş" öyküsünün arketipsel eleştiri yöntemiyle incelenmediği görülmüştür. Bu çalışmada arketipsel eleştiriden yararlanılarak öykünün özgün bir değerlendirilmesinin yapılması amaçlanmıştır. Öyküdeki imgesel dil bu bakış açısıyla çözümlenmiştir. Öyküdeki mevcut yolculuk ve arayış metaforu ile leş imgesi yolculuk ve gölge arketipleri bağlamında yorumlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Modern Türk Edebiyatı, psikanaliz, arketipsel eleştiri, yolculuk, gölge

Giriş

Analitik psikoloji kuramının sahibi psikiyatr Carl Gustav Jung, psikanalizin kurucusu Freud'un sunduğu kişisel bilinç dışı kavramına ek olarak kolektif bilinç dışını öne sürer. Jung'un kuramına göre kişilerin bireysel olarak edindikleri tecrübelerle oluşan bir bilinç dışının yanı sıra insanlığın tarih boyunca taşıdığı ortak bir bellek söz konusudur. İlk örnek, kök örnek anlamlarına gelen arketip kavramı, tüm insanlarda var olan bir ortak bilinç dışını ifade eder. Jung'un antik çağlarda bile kullanıldığını ve Platon'un idea kavramıyla eş anlamlı olduğunu vurguladığı arketip kavramı, insanın bilinç dışı işlev biçimlerinin türe özgü ve türle eş zamanlı oluşan ilk imgeler olduğunu savunan görüşünü açıklar. Jung bu ilk imgelerin insanı insan kılan özellikler olduğunu belirterek bunların kalıtsal olduğunu ve her insanda yeniden oluşmadığını açıklar (Jung, 2012, s. 17-21). Belirtmelidir ki arketipler, türe özgü olmalarıyla evrenseldirler ancak aynı zamanda insandan insana farklılık gösterebilecek şekilde bireyseldirler. Tüm insanlığa has olmalarına rağmen her insanda değişik biçimde açığa çıkarlar. (Stevens, 2014, s. 74)

Arketipler edebiyat eserlerinde tekrarlayan bir biçimde görülür. Olay örgüsü, semboller ve kişi tiplerinde gözlemlenen bu arketiplerin kökeninin eski mitlerde ve ilkelerin ayinlerinde bulunduğu belirtilir. Kökeni eski mitlere dayandırılan arketiplerin edebiyat eserlerinde tespitini yaparak eseri açıklamaya çalışan eleştiri yöntemine arketipsel eleştiri yöntemi denmektedir. (Moran, 2016, s. 220).

Modern Türk Edebiyatı'nın önemli yazarlarından Ferit Edgü, bireyi merkeze alan, varoluşçu çizgide eserler kaleme almıştır. Yazarın, anlatımını bu çerçevede dâhilinde oluşturduğu söylenebilir. Ferit Edgü, gerçekte düşün bir arada olduğu, açık uçlu ifadelerin yer aldığı ve var olan belirsizliğin sağladığı zengin çağrışımlar içeren eserler kaleme alır (Yiğit, 2007, s. 33). Yazarın eserlerinde işlediği içerik ve eserlerindeki anlatım tarzı dil kullanımına da yansır. Yazar, eserlerinde şiirsel olarak nitelendirilebilecek bir dil kullanır. Kimi zaman dilin kurallarıyla oynayarak kendine özgü bir dil inşa eder. Bu dil ve üslup özellikleri de "yazarın anlatımını birden fazla anlamlı, çok yönlü ve uyumlu bir aktarıma dönüştürür." (Eği, 2019, s. 251) Mutlu Deveci, Ferit Edgü'nün ikinci öykü kitabı olan *Bozgun*'daki öykülerin ortak noktasını "içsel çekiliş halindeki bireyin varoluşlarını kavramaya çalışması ve temelsizliğini fark etmesi" (2012, s. 24) olarak açıklamaktadır. Ferit Edgü'nün *Bozgun* adlı kitabında yer alan "Leş" öyküsü yazarın diğer eserlerinde de görülen alegorik anlatım tarzında kaleme alınmış, karabasan atmosferine sahip bir öyküdür (Özata Dirlıkyapan, 2019, s. 123). Öyküde fırtınalı bir denizde teknesiyle evine ulaşmaya çalışan ancak ona musallat olan bir leş sebebiyle güç bir mücadele içine giren bir öykü kişisi anlatılmaktadır. Öykü, yazarın eserlerindeki karakteristik özelliklere uygun olarak yoğun bir anlatıma sahip ve yoruma açık bir öyküdür. Bu çalışmada öykü, arketipsel eleştiri yönteminden faydalanılarak Carl Gustav Jung'un kuramında yer alan gölge ve yolculuk arketipleri ekseninde değerlendirilecektir.

Yolculuk ve Arama Arketipi: "Öz"e Yolculuk

Mit, masal ve destanlarda sıklıkla karşılaşılan yolculuk ve arama arketipi, tekrarlanan bir olay örgüsünde kendisini gösterir. Bir kahraman çeşitli sebepler ve amaçlarla yola çıkar ve yolculuk boyunca pek çok engeli aşmak ve zorluklarla mücadele etmek durumunda kalır. Kahramanın bu mücadelesinde ona yardım eden olağanüstü güçlere sahip birtakım kimseler bulunur. Aşılacak engeller ve verilen mücadeleler sonucunda kahraman çoğunlukla arzuladığını elde ederek ülkesine geri döner. Joseph Campbell (2020)'ın *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu* adlı çalışmasında "Yola Çıkış", "Erginlenme" ve "Dönüş" olmak üzere üç temel başlık altında açıkladığı bu süreç yalnızca mit, masal ve destanlarda görülen bir nitelik olmayıp sürecin farklı biçimlerle modern anlatılarda da yer aldığı gözlenir: "Çeşitli ülkelerdeki masallarda ve mitoslardaki ortak motiflere, olay örgüsüne ya da arketiplere modern anlatılarda da rastlanır." (Güneş, 2015, s. 58). Kurguda yer alan bu özellikler anlatının güçlendirilmesi, anlatılmak istenenin vurgulanması gibi pek çok farklı amaca hizmet etmenin yanı sıra en eski anlatı türlerinde var olan bir özelliğin devamı olarak kolektif bilinç dışının

bir yansıması olarak da yorumlanabilir. Bununla birlikte belirtmek gerekir ki modern roman, psikanalizin sunduklarından faydalanarak kişilerin iç dünyalarına yönelmiş ve kurgudaki bu yolculuk süreci de somuttan soyuta bir dönüşüm geçirmiştir: Yolculuk temi, modern romanda içe yolculuk olarak kendisine yer bulmuştur (Moran, 2016, s. 233).

Bir yolculuğun anlatıldığı “Leş” öyküsünde metaforik anlatım göze çarpmaktadır. Öyküdeki yolculuk, öykü kişinin kendisini bir teknenin içerisinde bulmasıyla başlar. Ne zaman ve nasıl bir denizin ortasında teknenin içinde yer aldığını bilmeyen isimsiz kişinin yola çıkış aşamasındaki yola çıkma amaç ve sebepleri görülmez. Bir bilinmezlik ortasında olduğunu belirten kişinin tek amacı evine dönebilmektir ancak yolculuk esnasında çeşitli tehlikelerle karşılaşır. Önce şiddetli bir rüzgâr, onun teknesinde güvenli bir şekilde yol almasını engeller, sonrasında ise bir leşin musallat olması durumu daha da zorlaştırır. Bunun sonucunda öykü kişisi evinin bulunduğu yön olan kuzeyden gelen şiddetli rüzgâr sebebiyle evine dönme amacından vazgeçerek herhangi bir kara parçasına ulaşmayı arzular. Kendisine yardım edebilecek herhangi birisi olmayan kişi, kendisini akıntıya bırakarak uykuya dalar ve bir kumsalda uyanır. Kalkıp kumsal boyunca yürüyerek bir ev bulabileceğini düşünen kişiyi ayağından yakalayan leş, onu kendine doğru çeker ve kişiyi kaçamayacak duruma getirerek onu ezer. Yolculuk, eve dönüşle tamamlanamayarak kişinin yok olma noktasına gelmesiyle son bulur.

Öykü, kişinin kendisini denizin ortasında bir teknenin içinde bularak başlamasıyla kapılarını bilinç dışının gizemlerine aralar çünkü “bilinmeyen alanları (çöl, cengel, derin deniz, bilinmedik diyarlar, vb.) bilinçdışı içeriğin yansıtılması için serbest alanlardır.” (Campbell, 2020, s. 78). Dolayısıyla öyküdeki yolculuğun kişinin iç dünyasında gerçekleşen bir yolculuk olarak okunabileceği söylenebilir. Bu yolculuk, Jung’un kuramında aktardığı bireyleşme sürecini anımsatmaktadır. Jung’un bireyleşme adımı verdiği, kişinin bütünleşmesini imleyen süreç, eden ‘kendini gerçekleştirme’ ifadesiyle de açıklanabilir: “Bireyleşme ‘ayrı olma’ya başlamak demektir ve ‘bireysellik’ en iç, son ve emsali olmayan benzersizliğimizi içerdiğinden, aynı zamanda kişinin kendi olması anlamına gelir. Dolayısıyla, bireyleşmeyi ‘insanın kendi olması’ ya da ‘kendini gerçekleştirme’ olarak çevirebiliriz.” (Jung, 2021, s. 197) Öykü kişinin teknesiyle evine/toprağına ulaşma arzusu ise ‘Benlik’ine kavuşmanın arzusu olarak okunabilir. “Bireyleşme süreci bazen psikolojik bir yolculuğa benzetilir. Yolculuk çaba gerektirebilir ve yol tehlikeli olabilir.” (Fordham, 2019, s. 104). Bu açıklamada verildiği üzere kişinin ‘Benlik’ine, bütünlüğe erişmek amacıyla çıktığı yolculuk bilinmezliklerle doludur. Öykünün kişisi de bu gizemli yolculuğunda fırtına ve leş gibi pek çok tehlikeyle karşılaşmaktadır.

Öykü kişisi, bu yolculuğu boyunca büyük bir belirsizlik içerisinde: “Neden burdayım? Kim getirip koydu bu teknenin içine beni? Bilmiyorum. Yalnız ekmeğim, bir şişe de suyum vardı kendimi denizde bulduğumda.” (Edgü, 2016a, s. 517). Bu ifade, denizin dünyayı/hayatı temsil ettiği çağrışımını yapar. Bu temsilden hareket edilirse bu satırlar varoluşsal bir sorgulama olarak okunabilecektir. İlerleyen satırlarda da bu sorgulamanın yoğunlaştığı görülecektir: “İçimde akşamın çökmesiyle beliren korku gittikçe yoğunlaşıyor, sıkıyordu beni. Beni... Kimdim ben? Bocalıyordum.” (Edgü, 2016a, s. 517). Bu yoğunlaşan bunaltının etkisiyle kişinin herhangi bir kara parçasına/ kimliğe tutunma çabası da artacaktır: “İsteğim salt bu leşten kurtulmak, herhangi bir kara parçasına, ister doğuda, ister batıda, ister kuzeyde, ister güneyde, nerde olursa olsun bir kara parçasına ayak basmaktır.” (Edgü, 2016a, s. 517). Ancak öyküde yolculuk bir sona ermemiş, kişi amacına ulaşmayıp “leş”e yenik düşmüştür. ‘Öz’ü bulmak amacı taşıyan bireyleşme sürecinde kişi benliğine kavuşmak amacıyla bütün olmalıdır: “Bütün insan olmak, kişiliğin göz ardı edilmiş yönleriyle uzlaşmaya varmak demektir. Bu yönler her zaman olmasa bile çoğunlukla aşağı yönlerdir.” (Fordham, 2019, s. 101) Öyküde de psikanalitik bir bakış açısıyla kişinin benliğinin bir parçası olarak okunabilecek leşin kişi tarafından kurtulma amacıyla sürekli bastırıldığı gözlemlenmektedir. Bu sebeple bütünlüğe ulaşamayan ‘Ben’ leş tarafından ezilir, yok edilir ve süreç tamamlanamadan son bulur.

Benlikteki Öteki: Gölge

Her şeyin zıddıyla var olduğu dünyada gölge arketipi, insanın karanlık yanını temsil etmektedir. Benliğin bu öteki tarafı, "engellediğimiz her şeyi yapmak isteyen, olamadığımız her şey olan, Dr. Jekyll'imize karşın Mr. Hyde'ı temsil eden aşağılık varlıktır." (Fordham, 2019, s. 64). Gölge, kişinin kabul etmek istemediği yanlarından oluştuğu için kişi onu düşman olarak görebilir. Oysaki gölgenin dost veya düşman olması kişinin kendisine bağlıdır. Birlikte yaşamak zorunda olunan gölge, görmezden gelinir veya yanlış anlaşılırsa düşmanlaşır (Jung, 2009, 172). İçinde yaşadığı toplum tarafından onaylanma ihtiyacı taşıyan ve dolayısıyla toplumun onaylayacağı davranış biçimlerini benimseyen insan, benliğinin bu öteki yanlarını görmezden gelerek onu bastırmaya çalışabilir. Ancak gölge bastırılarak yok edilemez. Aksine bastırılmaya çalışılan gölge tehlikeli bir hâl alabilir: "gölgenin baskı altına alınma tehlikesi, bilinçdışında güç kazanması ve şiddetinin artması şeklinde kendini gösterir." (Fordham, 2019, s. 67) Yanı sıra Jung, kişiliğin gölgeye ihtiyacı olduğunu vurgular: "Gölge olmazsa, iki boyutlu bir hayalet olmaktan, az çok iyi yetiştirilmiş bir çocuk olmaktan öteye geçmez." (Jung, 2021, s. 267) Dolayısıyla kişinin otantik bir kişiliğe sahip olması ve gerçekçi bir yaklaşımla kendine dair bir algı geliştirmesi için kişinin gölge yanlarını kabul etmesi ön koşuldur.

"Leş" öyküsüne adını veren leş, öykü kişinin teknesine musallat olan ve kişinin kurtulmak için mücadele verdiği bir imge olarak öyküde yer alır. Öykünün merkezinde yer alan ve sonunda öykü kişisini 'ezecek' bir güce sahip olan bu leş imgesinin tam olarak neye karşılık geldiği, neyi simgelediği yazar tarafından tam olarak açıklanamaz:

Nedir burda anlatılan: Bu leş imgesiyle neyi ortaya koymak istiyorum? Bunun yaşam içindeki karşılığı nedir? Açıkça söylemek gerekirse kesin olarak bunu ben de bilmiyorum. Daha doğrusu o parçanın kendisinden daha çok açıklayacak durumda değilim. Bir çaresizlik içinde böylesi bir imgenin aracılığına başvurduğumu söylemişim az önce. Kabataslak bu leşi, beni ezen, yakamı bırakmayan, yaşadıkça da bırakmayacağını sandığım, beni yokluğa sürükleyen, günün birinde de bunu başaracağını bildiğim bir güçtür; o gücün simgesidir (Edgü, 2016b, s. 136).

Yazarın net bir şekilde tanımlayamadığı bu imgeyi kendisini ezen ve peşini bırakmayan bir güç olarak nitelediği görülür. Yazarının da açıklamadığı bu leş imgesi farklı araştırmacılar tarafından farklı biçimlerde yorumlanmıştır. Ferit Edgü'nün eserlerinde Kafkaesk öğeleri incelediği çalışmasında Selma Baş, bu leş imgesine öyküde kesin bir anlam yüklenmediğini belirterek bu imgenin toplum ve kurumların temsil edebileceğini ve yanı sıra kişinin diğer beni olarak da yorumlanabileceğini ifade eder:

"Öyküde net bir anlam yüklenmemiş olsa da diğer öyküler dikkate alındığında bu, bozulan, yozlaşan, kokuşan ve kişinin yakasından bir türlü düşmeyen toplum ve onu oluşturan değerler ya da kurumlar olarak algılanabilir. Aynı zamanda bu kişinin kendi iç dünyasıyla çelişen, toplumla uzlaşmış görünen diğer ben'i olarak da yorumlanabilir." (Baş, 2018, s. 329).

Jung'un ortaya attığı arketipler göz önüne alındığında bu leş imgesi gölge arketipi olarak değerlendirilebilir. Öyküdeki yolculuğun Jung'un teorisinde yer alan bütünleşme/bireyleşme süreci olarak ele alındığı düşünüldüğünde bu imgenin de bu yolculukta karşılaşılan gölgeyi temsil ettiği anlaşılır hâle gelir çünkü "ruhsal bütünlüğe ulaşma amacı olan bireyleşme sürecinin ilk evresinde gölge arketipi ile karşılaşmaktadır" (Gökeri, 1979, s. 17-18). Leşin "tebelleş olması", istenmediği halde gelmesi gölgenin bireyin kabul etmekte güçlük çektiği taraf olmasını imler. Bireyin gölge tarafını fark etmeye ve kendisine ait olduğuna razı olmaya karşı gösterdiği direnci temsil eder. Leşin kürekle itilmesi ise bireyin gölge yanını bastırmaya olan eğilimidir. Ancak gölgenin potansiyel enerjisinin yüksekliği ve bastırılmayla yok edilemeyeceği gerçeği, leşin defalarca itilmesine rağmen

tekneye sürekli yapışmasında kendini gösterir. İleriki satırlarda kişi de onun gitmeyeceğini anlayacaktır: “Onun da beni bırakmayacağını çok geçmeden anladım.” (Edgü, 2016a, s. 517).

Öyküde leşin, hangi hayvan olduğu anlaşılamayan, tüm özelliklerini yitirmiş, kötü bir koku salan, mide bulandırıcı olarak nitelendirildiği görülür. Öykü kişinin bu aktarımında leş imgesinin tamamen olumsuz nitelikler taşıması söz konusudur. Bu nitelermeler de kişinin gölge yanına bakış açısındaki olumsuzluk olarak yorumlanabilir. Yanı sıra öykü kişinin leşten benliğinin bir küçük parçası olarak (Edgü, 2016a, s. 517) bahsetmesi dikkat çekicidir. Bu tanımlamadaki benlik kavramı ruhsal dünyayı çağrıştırır ve tanımlamada leşin ayrı bir varlık olarak değil, kişiyle özdeş olarak düşünüldüğü görülür. Bu sebeple bahsedilen cümlelerin leş imgesinin gölge arketipini temsil ettiği yorumunu güçlendirdiği söylenebilir. Öykünün sonuna doğru ise öykü kişinin düşüncesinden şüphe eden bir şekilde “O, leş sandığım o” (Edgü, 2016a, s. 518) demesi bu varlığın imgesel anlamının sorgulanabilirliğini gösterir.

Tüm bu boğuşmalardan yorulan kişi artık evi ve toprağı olduğunu söylediği kuzeye gitme amacını bir yana bırakarak herhangi bir ‘kara parçası’na varmayı düşünür. Öyküde, içsel olarak değerlendirilen yolculuğun amacının bütünlüğe, Benlik’e ulaşmak olduğu düşünülürse bu durum, kendi benliğini kurmaktan vazgeçip herhangi bir kimliğe, ‘persona’ya tutunma çabası olarak yorumlanabilir.

Öykünün sonuna doğru kişi bir durgunluk anı yaşar. Dalgalar durulur, bulutlar dağılıp ay gözüktür ve ay ışığının altında bir kara parçası görünür olur. Ancak leş yine de peşini bırakmaz ve kişi, çevresinde dönen leşi unutmaya çalışıp onun kokusunu duymamak için burnunu tıkayarak görmezden gelmeye ve bastırmaya devam eder. Böylelikle yok olacağına, gideceğine olan inancını korur. Sabaha karşı bir kumsalda uyanan kişi teknesini bulamaz ve kumsalda yürüyerek herhangi bir eve varmayı düşünürken ayağa kalktığı anda leş ayağından yakalar ve ona engel olur. Kişi, leşin kendisini çekmesiyle yere yuvarlanır ve ondan kaçamayacağı bir duruma gelir. Kurtulmaya çalıştıkça leşin onu daha da ezdiğini aktarır. Öykünün bu son kısmında kişinin gölgeyi reddettiği için bilincin gölgeyle bütünleşemeyip bireyselleşme sürecinin tamamlanamadığı görülür. Sürekli bastırmanın sonucu olarak güçlenen gölge, egoyu ezecek duruma gelir: “Ben’i eziyordu, eziyordu, yok ediyordu Ben’i. Kurtulmaya çalıştıkça, Ben’i, Ben’i, Ben’i...” (Edgü, 2016a, s. 518). Jung, gölgenin bilinçten uzaklaştırıldığında hiçbir zaman düzeltilemeyeceğini ve farkında olmadığı bir anda gölgenin birdenbire patlak vermesinin muhtemel olduğunu vurgular (Jung, 2006, s. 77). Öyküde de bastırılmaya çalışılan leş, öykü kişisi bir karaya vardığında beklenmediği kadar güçlenmiş bir biçimde ortaya çıkarak kişiyi ezmeye başlar. Öykünün son cümlesindeki ben kelimesinin baş harfinin büyük yazıldığı ve kelimeye gelen çekim ekinin kesme işaretiyle ayrıldığı görülür. Bu vurgulama, kelimenin ruh bilimsel bir kavram olarak okunabilirliğini artırır. Böylelikle gölgenin güçlendiğinde benliğe zarar verdiği yorumunu destekler nitelik taşır.

İlk başlıkta aktarıldığı gibi bireyselleşme sürecinde kişinin ‘Benlik’ine kavuşması bütün olmayı gerektirmektedir: “Aynı yolculukta, yolculuğa çıkan kişinin önce kendi ‘gölge’siyle tanışması, bu ürkütücü ve güçlü yönüyle birlikte yaşamayı öğrenmesi gereklidir.” (Fordham, 2019, s. 104). Bilinç dışının bir parçası olan gölge, bilinçli tarafla bütün haline gelmelidir: “Gerçek anlamda bireyselleşmek için birey olumlu ve olumsuz yönlerinin farkına varmalı ve kişiliğinin her şeyiyle kendini ifade etmesini sağlamalıdır.” (Sambur, 2005, s. 182). “Leş” öyküsü de bu süreç çerçevesinde okunduğunda kişinin bu zorlu yolculukta karşılaştığı leşi/gölgesini kabul edip onunla bütünleşmek yerine ondan kurtulma mücadelesinde olması ve son ana kadar onun kaybolacağı inancını taşıması bu sürecin/yolculuğun tamamlanamamasıyla ve kişinin evine/Benlik’ine kavuşamamasıyla sonlanmasına sebep olur. Çünkü “gölgesi tarafından ele geçirilen bir insan daima kendi ışığını keser ve kendi tuzağına düşer.” (Jung, 2012, s. 56) Anlatı kişisi, leşle mücadeleye girip onu yenmeyi amaçlayarak onun daha da güçlenmesine sebep olur ve leş de kendisiyle sürekli mücadele hâlinde olan kişiyi ele geçirir.

Sonuç

Modernist edebiyatta bireye olan yönelimin etkisiyle eserlerin psikanalizin sunduğu kavramlar ve teoriler ışığında okunması yaygın hâle gelmiştir. Bu inceleme yöntemleri, eserlere farklı bakış açılarıyla yaklaşarak eserlerin anlam katmanlarını geniş bir şekilde yorumlamak bakımından önem taşır. Türk edebiyatında modernist anlayışta öyküler kaleme alan 1950 kuşağının yazarlarından Ferit Edgü, eserlerinde bireyin sorunlarını ele almasıyla farklı okumalara müsait bir yazardır. "Leş" öyküsünde de metaforik anlatım tarzıyla fırtınalı bir denizin ortasında ufak bir tekneyle evine ulaşmaya çalışan bir öykü kişisi anlatılmaktadır. Yolculuk esnasında teknesine musallat olan leşle mücadeleye giren kişi, tesadüfen ulaştığı bir kara parçasında yok olduğunu sandığı bu leş tarafından ezilir. Bu çalışmada, çağrışımlara açık, yoğun anlatım içeren eserler veren Ferit Edgü'nün imgesel bir dil ve metaforik bir anlatımla kurduğu "Leş" öyküsü, Carl Gustav Jung'un kuramı ışığında değerlendirilerek eserin farklı bir perspektiften yorumlanmasına çalışılmıştır. Öyküde anlatılan yolculuk ve mücadele edilen leş, Jung'un kuramında yer alan bireyleşme süreci ve gölge arketipi bağlamında yorumlanmıştır. Öyküdeki yolculuk içsel bir yolculuğun temsili olarak değerlendirilmiştir. Bu doğrultuda kişinin evine ulaşma amacının bir kimlik veya "benlik" arama çabasına karşılık olduğu söylenebilir. Jung'un bireyleşme olarak adlandırdığı bu sürecin tamamlanması için gölgeyle yüzleşme aşaması şarttır. Öyküde tekneye musallat olan leş, gölge arketipi olarak değerlendirilir ve bu imge, kişinin bireyleşme sürecinde gölgesiyle karşılaşmasını anımsatır. Kişinin kurtulmak için mücadele hâline girdiği leş, gölgenin bastırıldıkça güç kazanması gerçeğine uygun bir şekilde öykünün sonunda kişiyi ezer. Öykü, bahsedilen bakış açısından incelendiğinde öyküde bireyleşmeyi tamamlayamayan, "benlik"ine kavuşamayarak gölgesine yenik düşen bir öykü kişinin anlatıldığı söylenebilir. Öykünün imgesel dünyasının yorumuna açık yapısıyla farklı kuramlar ışığında okunabilecek nitelikte olduğu söylenebilir.

Kaynakça

- Baş, S. (2018). *Ferit Edgü'nün eserlerinde Kafkaesk dünya*. Grafiker Yayınları.
- Campbell, J. (2020). *Kahramanın sonsuz yolculuğu*. İthaki Yayınları.
- Deveci M. (2012). *Ferit Edgü varoluş ve bireyleşme*. Sel Yayınları.
- Edgü, F. (2016a). *Leş*. Sel Yayınları.
- Edgü, F. (2016b). *Sözlü/yazılı*. Yapı Kredi Yayınları.
- Eği, B. (2019). *Ferit Edgü'nün kısa hikâyelerinde söz dizimi incelemesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Fordham, F. (2019). *Jung psikolojisinin ana hatları*. Say Yayınları.
- Gökeri, A.İ. (1979). *Arketiplere dayanan yeni bir inceleme yönteminin tanıtılarak İngiliz ve Türk edebiyatında bazı romans ve epik niteliğinde yapıtlara uygulanması* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi.
- Güneş, M. (2015). Arayıştan yeniden doğuşa arketipsel eleştiri bağlamında Matmazel Noraliya'nın Koltuğu romanı. *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 7(14), 57-80. <http://dx.doi.org/10.13140/RG.2.1.4949.8968>
- Jung, C. G. (2006). *Jung'dan seçme yazılar*. Dost Yayınları.
- Jung, C. G. (2009) *İnsan ve Semboller*. (Çev. Ali Nahit Babaoğlu). Okuyan Us yayınları.
- Jung, C. G. (2012). *Dört arketip*. Metis Yayınları.

-
- Jung, C. G. (2021). *Analitik psikoloji üzerine iki deneme*. Pinhan Yayınları.
- Moran, B. (2016). *Edebiyat kuramları ve eleştiri*. İletişim Yayınları.
- Özata Dirlikyapan J. (2019). *Kabuğunu kıran hikâye Türk öykücülüğünde 1950 kuşağı*. Metis Yayınları.
- Sambur, B. (2005). *Bireyselleşme yolu Jung'un psikoloji teorisi*. Elis Yayınları.
- Stevens, A. (2014). *Jung*. Dost Yayınları.
- Yiğit, L. (2007). *Ferit Edgü'nün roman ve öykülerinde yapı ve tema* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.